

HERTA KUNA

**(Požega, 13. ožujka 1922.
– Zagreb, 30. srpnja 2009.)**

Herta Kuna, dugogodišnja suradnica Staroslavenskoga instituta, ugledna umirovljena profesorica Filozofskoga fakulteta u Sarajevu, umrla je 30. srpnja 2009. godine u Zagrebu, u gradu u kojem je našla utočište u danima rata. Proživjela je zanimljiv život i kao znanstvenica i kao osoba, nije prošla kroz zemaljsko vrijeme nezapažena.

Herta Kuna rodila se 13. ožujka 1922. u Požegi, gdje je završila osnovnu školu i gimnaziju. Nastavak školovanja spriječila su ratna zbivanja, bolesti i poratne okolnosti pa je studij na Filozofskome fakultetu u Sarajevu upisala 1953. godine. Studij srpskohrvatskoga jezika i jugoslavenskih književnosti završila je 1958. godine s izvrsnim ocjenama. Tijekom studija zapažene su njezina darovitost i marljivost, te je 1958. godine na Odsjeku za jugoslavistiku izabrana za asistenticu za staroslavenski jezik. Tim izborom počinje njezin uspon u karijeri: ubrzo postaje docentica (1963.), a zatim napreduje prema sveučilišnim uzusima do zvanja redovite profesorice (1974.). Čitav svoj radni vijek provela je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, sve do odlaska u mirovinu u siječnju 1987. godine.

Osim staroslavenskoga jezika predavala je istoriju srpskohrvatskoga/hrvatskosrpskoga jezika i utemeljila kolegij istorija srpskohrvatskoga/hrvatskosrpskoga književnoga jezika, do tada nepoznat na serbokroatističkim katedrama. Budući da je aktivno govorila nekoliko stranih jezika, pratila je inozemnu lingvističku literaturu i rezultate stranih istraživanja posredovala studentima i primjenjivala ih u svojim znanstvenim radovima. Njezini istra-

živački naponi i postignuća prelijevali su se u njezina predavanja, održavana na zavidnoj razini, u sretnom spoju jednostavnosti izričaja i znanstveno utemeljenih činjenica.

Skrb za znanstvenike i jezikoslovlje u Bosni i Hercegovini motivirali su profesoricu Kunu da pokrene poslijediplomski studij lingvistike na Filozofskome fakultetu u Sarajevu. Kao voditeljica studija uspjela je okupiti eminentne jezikoslovce iz uglednih sveučilišnih središta i angažirati ih u nastavi. Mladi suradnici, magistri i doktorandi, uvijek su mogli računati na njezinu potporu, usmjeravala ih je i poticala na ustrajnost u nerijetko teškom znanstvenom rastu.

Prigoda nam nalaže da o djelu profesorice Kune kažemo samo najvažnije, stoga je ovaj tekst tek presjek kroz bogato stvaralaštvo, daleko od iscrpnoga opisa i zaokruženoga znanstvenoga vrednovanja.

Najznačajniji prinos jezikoslovlju dala je H. Kuna samosvojnim promatranjem povijesti književnoga jezika. H. Kuna spojila je filološki i sociolingvistički pristup, čime je otkrila mehanizme nastajanja književnoga i standardnoga jezika. Prvi je put tu metodu primijenila u doktorskoj disertaciji *Jezik fra Filipa Laštrića, bosanskoga franjevca XVIII. vijeka*, obranjenoj na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1962., tiskanoj 1967. godine. Autori ranije nastalih monografija o jeziku bosanskih franjevačkih pisaca, kao i spisatelja s drugih područja, prikazivali su piščev izraz isključivo s aspekta povijesne dijalektologije, piščev su jezik suodmjeravali prema njegovu idiolektu i najčešće između književnoga izraza i dijalekta stavljali znak jednakosti. Analizirajući jezik Filipa Laštrića, jednoga od najplodnijih i najpopularnijih franjevačkih pisaca, H. Kuna uočava veze s organskim govorima, s hrvatskom nabožnom književnošću te s ranijom franjevačkom književnom produkcijom. Time je došla do spoznaje da je bosanska franjevačka književnost pisana posebnom *koine*, koja se oblikovala kroz višestoljetno franjevačko stvaralaštvo.

Na tome fonu nalaze se njezina kasnija istraživanja franjevačkih pisaca i njihova jezika, prezentirana na znanstvenim skupovima i tiskana kao članci i studije u brojnim publikacijama. Već tada, sedamdesetih godina prošloga stoljeća, H. Kuna uočila je utjecaj bosanskih franjevac na oblikovanje hrvatskoga standardnoga jezika. Naime, dokazala je da je franjevačka literarna *koine* po svojoj rasprostranjenosti i relativnoj polivalentnosti bila

pogodna za uključivanje u one tokove koji su na zapadnome području omogućili stvaranje takvoga idioma koji će Hrvatima poslužiti kao temelj standardnoga jezika. Franjevački tip štokavice bio je dodatni motiv pri izboru štokavskoga narječja za osnovu hrvatskoga standardnoga jezika.

Zanimali su je i teorijski problemi nastanka standardnoga jezika, njegova predstandardna razdoblja i specifičnost bosanskohercegovačkoga sociokulturnoga kompleksa, što je istražila u nekoliko radova. U tome smislu gotovo programatskim se smatra njezin članak *Istorija literarnoga (književnoga) jezika – standardni jezik, njegova istorija i predstandardni idiomi* (1974.). Povijest predstandardnoga jezika tema je monografije o prvom bosanskohercegovačkome časopisu što ga je izdavao fra Ivan Franjo Jukić – *Jezik »Bosanskoga prijatelja«* (1983.).

Bavljenje poviješću književnoga jezika odvelo ju je do proučavanja predvukovskoga perioda u srpskom jeziku, gdje je najmarkantnija figura bio Dositej Obradović. Njegov je jezik opisan u monografiji *Jezičke karakteristike književnih djela Dositeja Obradovića* (1970.). Temeljito je proučen čitav Dositejev opus, jezik obuhvatno analiziran i definiran kao najrelevantnija pojava srpskoga jezičnoga predstandarda. Zaključivši da je književni izraz Dositejevih djela rezultat spajanja ruskoslavenskoga kao tradicionalnoga, s jedne, i narodnoga kao odraza njegovih prosvjetiteljskih težnji, s druge strane, korigirala je dotadašnje ocjene njegova jezika.

Iz zaborava i mraka spašavala je bogatstvo bosanskohercegovačke književne baštine, pa je tako nastala njezina *Hrestomatija starije bosanske književnosti* (1974.), najpopularnija među jezikoslovcima i najčitanija među svim djelima koja nose njezin potpis.

Kapitalno djelo uz koje se veže ime Herte Kuna svakako je izdanje *Hvalova zbornika*. Vrijednost *Zbornika krstjanina Hvala* (1404.), rukopisnoga, savršeno iluminirana kodeksa Crkve bosanske prepoznala je H. Kuna tijekom istraživanja srednjovjekovne bosanske književnosti, te potaknula njegovo izdavanje. Uz plodnu suradnju sa znanstvenicama Nevenkom Gošić, Biserkom Grabar, Verom Jerković i Anicom Nazor priređeno je fototipsko i kritičko izdanje. H. Kuna autorica je i popratnih studija (o jeziku i pismu *Hvalova zbornika* i o zborniku uopće). Ne žaleći truda ni vremena, profesorica Kuna bila je srce i um toga projekta. Uložila je u njega sve svoje znanje i organizacijske sposobnosti, uključila u ekipu eminentne znanstve-

nice i stvorila kapitalno djelo, koje je postavilo standarde za sva buduća izdanja takve vrste. Luksuzno izdanje *Hvalova zbornika* obogatilo je 1986. godine naš kulturni prostor.

Sintezu njezinih istraživanja medijevalne Bosne predstavlja knjiga *Srednjovjekovna bosanska književnost*, napisana u predratno vrijeme, a tiskana trudom i marom njezinih nekadašnjih asistenata tek 2008. godine. Izdavač je Međunarodni Forum Bosna, čiji su urednici prepoznali važnost Kune knjige za poznavanje bosanske kulturne prošlosti. Srednjovjekovnu bosansku književnost definirala je kao fenomen u slavenskome svijetu, kao dio posebne kulturne djelatnosti u kojoj se prepleću utjecaji zapada, prvenstveno Dubrovnika i dalmatinske obale, utjecaji istočnoga srpsko-bizantskoga kruga s naslijeđenom slavenskom tradicijom. Sačuvana djela većinom pripadaju nabožnoj književnosti, neznatna je produkcija djela sa svjetovnom tematikom, a posebnim žanrom, sredinom između književnosti i šire pismenosti, autorica smatra historiografska ostvarenja, epigrafiku i administrativno-pravne spise. Književnost srednjovjekovne Bosne zanimljiva je zbog svoga pisma i jezika, čemu je posvećeno posebno potpoglavlje. Nastala pred dva desetljeća, *Srednjovjekovna bosanska književnost* aktualna je i danas, unatoč radovima s istovrsnom tematikom objavljenima u međuvremenu. Razlog je tomu što i novi, mlađi bosanski znanstvenici u svojim radovima slijede istraživačke metode i modele profesorice Kune.

Malo je poznat angažman profesorice Kune na izradi crkvenoslavenskoga rječnika bosanske redakcije, važnoga za afirmaciju bosanskoga srednjovjekovlja. Međunarodni slavistički projekt *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika*, iniciran 1958. godine, trebao je prezentirati cjelinu crkvenoslavenskoga leksika. Kao korpus rječnika u početnim fazama projekta navedene su češka, srednjobugarska, ruska, srpska, hrvatska i rumunjska redakcija. Bosanska redakcija nije spomenuta u programu, jer je znanstveni krugovi nisu priznavali. Analizom srednjovjekovnih bosanskih kodeksa H. Kuna utvrdila je postojanje bosanske redakcije staroslavenskoga i opisala njezine karakteristike i specifičnosti u odnosu na ostale južnoslavenske redakcije, čime je 1969. godine opravdano pokretanje izrade *Rječnika crkvenoslavenskoga jezika* pri Komisiji za lingvistička ispitivanja ANUBiH u Sarajevu. Budući da su bosanski kodeksi, osim jednoga, u posjedu inozemnih knjižnica i privatnih zbirki, prvi je posao bio nabava tekstova i mikrofilmiranje. Taj zahtjevan

posao obavila je H. Kuna zahvaljujući svojoj ustrajnosti i svojem ugledu u svijetu. Mikrofilmirani su ćirilčni rukopisi od 13. do 15. st., što je već samo po sebi pothvat vrijedan priznanja. Unatoč kadrovskim i materijalnim problemima, profesorica Kuna organizirala je ekscerpciju i rad na rječniku u Sarajevu i redovito surađivala sa Staroslavenskim institutom u Zagrebu, gdje se izrađuje *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*. Na taj način ostvareno je sudioništvo Bosne i Hercegovine u međunarodnom projektu i priznato postojanje bosanske redakcije. Nažalost, uspješno započetak rad prekinula su ratna događanja.

Znanstvenički i pedagoški angažman profesorice Kune protezao se i izvan matične kuće, pa je tako vodila projekte u Akademiji nauka Bosne i Hercegovine, u Institutu za srpskohrvatski jezik u Sarajevu, kao gostujući profesor posjećivala slavističke katedre u zemlji i inozemstvu. Suradivala je niz godina sa Staroslavenskim institutom u Zagrebu.

Profesorica Kuna nalazila je vremena i za drugovrsne angažmane: obnašala je vodeće dužnosti na svome matičnome Odsjeku za južnoslavenske jezike, u raznim tijelima na Filozofskome fakultetu i na Univerzitetu u Sarajevu, u SIZ-u nauke Bosne i Hercegovine; uređivala je časopis *Književni jezik* (od 1972. do 1974. kao članica Redakcije, od 1975. do 1979. glavna i odgovorna urednica), sudjelovala je u uređivanju časopisa *Radovi Instituta za jezik* (u Sarajevu).

Za svoj je rad dobila nekoliko priznanja i nagrada: Šestoaprilsku nagradu grada Sarajeva, Dvadesetsedmojulsku nagradu, Orden rada sa zlatnim vijencem, Orden zasluga za narod sa srebrnom zvijezdom, Medalju za hrabrost, Plaketu grada Sarajeva, Plaketu Univerziteta u Sarajevu.

Oprostili smo se s profesoricom Kunom svjesni da smo izgubili vrsnu znanstvenicu i profesoricu, beskompromisnu osobu kad su u pitanju istina i pravda, prijateljicu i kolegicu koja je znala slušati i pomoći riječju, činom, razumijevanjem. Naša će sjećanja na nju biti priznanje i odličje koje zaslužuju rijetki.

DARIJA GABRIĆ-BAGARIĆ